

Рекомендаційні системи для інтернет-ресурсів, що використовують алгоритми машинного навчання

АВТОР: ШИРАЛІЄВ АНАР ЕЛЬДАР ОГЛИ

ГРУПА КА-33 НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» ІПСА

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: К.Ф.-М.Н., ДОЦЕНТ КАНІОВСЬКА І.Ю.

Об'єкт дослідження

- Статистичні дані, які містять оцінки вподобань користувачами деяких об'єктів

Предмет дослідження

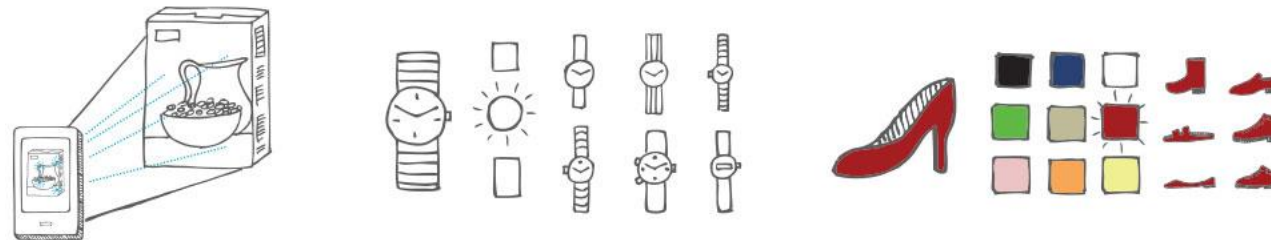
- Застосування алгоритмів машинного навчання для пошуку оптимальних значень кількісних оцінок вподобань користувачами об'єктів у рамках інтернет-ресурсів

Мета дослідження

- Проаналізувати предмет дослідження та дослідити ефективність застосування алгоритмів машинного навчання до задач рекомендаційних систем

Актуальність

Рекомендаційні системи — один з найбільш популярних додатків інтелектуального аналізу даних і машинного навчання в сфері інтернет-бізнесу. Вони аналізують поведінку користувачів інтернет-сервісу, після чого дають кількісну та якісну оцінку вподобання користувачем того чи іншого об'єкту. Об'єктами рекомендацій можуть бути товари в інтернет-магазині, набір розділів веб-сайту, медіа-контент, інші користувачі веб-сервісу.

В сучасних умовах нагромадження даних рекомендаційні системи є незамінним механізмом пошуку контенту.

Основні підходи до побудови рекомендаційних систем

Виділяють три основні підходи:

- Підхід на підставі ознакових описів (content-based filtering)

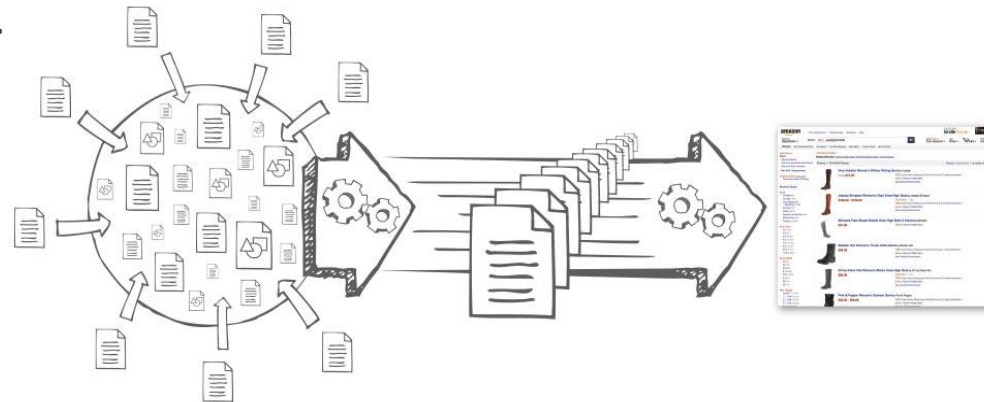
передбачає, що про користувачів і про рекомендовані об'єкти відомо досить багато інформації, по якій і будується набір рекомендацій.

- Колаборативна фільтрація (collaborative filtering)

набір рекомендацій будується виключно на підставі взаємодії користувачів з об'єктами.

- Гібридний підхід (hybrid filtering)

використовує композиції алгоритмів заснованих на ознакових описах і результатах колаборативної фільтрації.

Огляд моделей колаборативної фільтрації

Підходи до вирішення завдання колаборативної фільтрації умовно можна розділити на дві великі групи:

- Засновані на евристиках (memory / heuristic-based)

передбачається пошук оцінок вподобань за допомогою міри схожості між собою користувачів або об'єктів.

- Засновані на побудові моделі вподобання (model-based)

передбачається побудова моделі машинного навчання, яка враховує латентні (скриті) параметри користувачів та об'єктів.

Формалізація задачі колаборативної фільтрації

Нехай U — множина користувачів (users), I — множина об'єктів (items).

Інформація про відомі вподобання представлена у вигляді набору трійок:

$$\mathcal{D} = \{(u, i, r_{ui})\}_{(u,i) \in R},$$

де $r_{ui} \in \mathbb{R}$ — кількісна величина вподобання об'єкта $i \in I$ користувачем $u \in U$,

$R \subseteq U \times I$ — множина пар (користувач, об'єкт), про які відома ступінь вподобання.

Для подальшої зручності, введемо також позначення:

$R(u) = \{i : (u, i) \in R\}$ — множина об'єктів, суміжних з користувачем u ,

$R(i) = \{u : (u, i) \in R\}$ — множина користувачів, суміжних з об'єктом i .

За відомою інформацією $\mathcal{D}$ потрібно вміти будувати передбачення вподобання $\hat{r}_{ui} \approx r_{ui}$ для нових пар $(u, i) \notin R$.

Матрицею оцінок будемо називати матрицю $\mathbf{R} \in (\mathbb{R} \cup \emptyset)^{|U| \times |I|}$, рядки якої відповідають користувачам, стовпці — об'єктам, а елементи приймають значення r_{ui} , якщо $(u, i) \in R$, інакше пропуск — $\emptyset$.

Структура матриці оцінок R

В ході дослідження маємо велику розріджену матрицю, що має подібну структуру:

	Item 1	Item 2	Item 3	Item 4	Item 5	Item 6
User 1	5	4	5			
User 2	4		5			
User 3		3	5		4	
User 4				3	4	
User 5			4	2	4	
User 6	3					5

Memory / heuristic-based алгоритм

Memory-based алгоритм колаборативної фільтрації являє собою зважування вподобань по користувачах (user-based) (1) і по об'єктах (item-based) (2).

$$\hat{r}_{ui} = \bar{r}_u + \frac{1}{\sum_{u' \in R(i)} |\text{sim}(u, u')|} \sum_{u' \in R(i)} \text{sim}(u, u') (r_{u',i} - \bar{r}_{u'}) \quad (1)$$

$$\hat{r}_{ui} = \bar{r}_i + \frac{1}{\sum_{i' \in R(u)} |\text{sim}(i, i')|} \sum_{i' \in R(u)} \text{sim}(i, i') (r_{u,i'} - \bar{r}_{i'}) \quad (2)$$

де $\bar{r}_u = \frac{1}{|R(u)|} \sum_{i \in R(u)} r_{ui}$, $\bar{r}_i = \frac{1}{|R(i)|} \sum_{u \in R(i)} r_{ui}$ — середні значення вподобань по користувачам і об'єктам, а $\text{sim}(u, u')$, $\text{sim}(i, i')$ — метрики схожості користувачів і об'єктів.

Міра схожості $\text{sim}(u, u')$ (і аналогічна для об'єктів) обчислюється за матрицею оцінок $\mathbf{R}$. Найбільш загальноновживані прості метрики схожості — кореляція Пірсона (3) і косинусна відстань (4) відповідних рядків (стовпців) матриці оцінок:

$$\text{sim}(u, u') = \frac{\sum_{i \in R(u) \cap R(u')} (r_{u,i} - \bar{r}_u)(r_{u',i} - \bar{r}_{u'})}{\sqrt{\sum_{i \in R(u) \cap R(u')} (r_{u,i} - \bar{r}_u)^2 \sum_{i \in R(u) \cap R(u')} (r_{u',i} - \bar{r}_{u'})^2}} \quad (3)$$

$$\text{sim}(u, u') = \frac{\sum_{i \in R(u) \cap R(u')} r_{u,i} r_{u',i}}{\sqrt{\sum_{i \in R(u)} r_{u,i}^2 \sum_{i \in R(u')} r_{u',i}^2}} \quad (4)$$

SVD – розклад в машинному навчанні

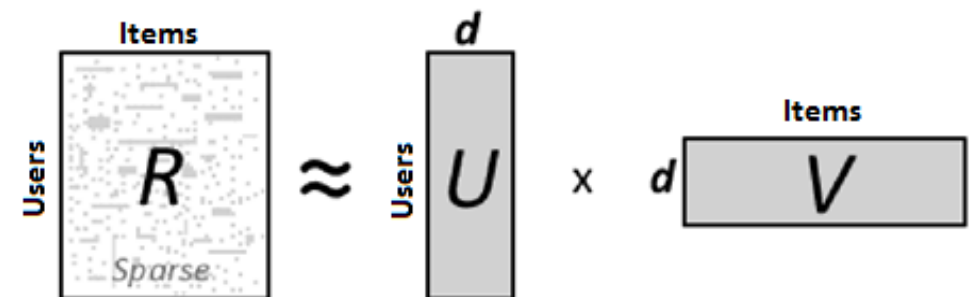
SVD (Single Value Decomposition) — сингулярний розклад матриці. В теоремі про сингулярний розклад стверджується, що для будь-якої матриці A розміру $n \times m$ існує розклад у добуток трьох матриць: U, Σ і V^T (U і V ортогональні, а Σ — діагональна):

$$A = \underset{n \times m}{U} \times \underset{n \times n}{\Sigma} \times \underset{m \times m}{V^T}$$
$$UU^T = I_n, \quad VV^T = I_m, \quad \Sigma = \text{diag}(\lambda_1, \dots, \lambda_{\min(n,m)}), \quad \lambda_1 \geq \dots \geq \lambda_{\min(n,m)} \geq 0$$

Крім звичайного розкладу буває ще зрізаний: $A' = \underset{n \times m}{U'} \times \underset{n \times d}{\Sigma'} \times \underset{d \times m}{V'^T}$, $\lambda_{d+1} = \dots = \lambda_{\min(n,m)} = 0$,
 d — величина низькорангового наближення

Матрицю вподобань розкладаємо в добуток трьох матриць. Спростимо все, позначивши добуток перших двох матриць як одну матрицю.

Щоб передбачити оцінку користувача U фільму I , візьмемо деякий вектор p_u (набір параметрів для даного користувача і вектор для даного об'єкту (наприклад, фільму) q_i . Їх скалярний добуток і буде потрібним передбаченням величини вподобання: $\hat{r}_{ui} = \langle p_u, q_i \rangle$

Model-based алгоритм

Model-based алгоритми шукають оцінку $\hat{r}$, як функцію $\hat{r}(u, i; \theta)$ з деякого сімейства функцій параметру $\theta \in \Theta$. Модель машинного навчання реалізується шляхом мінімізації регуляризованого емпіричного ризику:

$$\mathcal{L}(\theta) = \sum_{(u,i) \in R} l(\hat{r}(u, i; \theta), r_{ui}) + \lambda \Omega(\theta) \rightarrow \min_{\theta \in \Theta},$$

де $l(\hat{r}, r)$ — функція втрат регресії, λ — сила регуляризації,

$\Omega(\theta)$ — регуляризатор на множині параметрів Θ .

Використовуючи результати SVD-розкладу, маємо таке представлення функції $\hat{r}(u, i; \theta)$:

$$\hat{r}(u, i; \theta) = p_u^T q_i, \quad \theta = (\{p_u\}_{u \in U}, \{q_i\}_{i \in I}),$$

де $p_u \in \mathbb{R}^d$ — вектор прихованих (латентних) ознак користувача u ,

$q_i \in \mathbb{R}^d$ — аналогічний вектор для об'єкта i ,

d — розмірність латентних векторів (величина низькорангового наближення). Моделі, які будуть розглядатися далі, навчаються шляхом оптимізації квадратичних втрат $l(\hat{r}, r) = (\hat{r} - r)^2$ з квадратичною регуляризацією: $\Omega(\theta) = \sum_{u \in U} \|p_u\|^2 + \sum_{i \in I} \|q_i\|^2$ (евклідові норми).

Алгоритм машинного навчання SVD

Модель, що отримано на минулому кроці, зветься моделлю SVD та має вигляд:

$$J(\mathbf{p}_u, \mathbf{q}_i) = \sum_{(u,i) \in \mathcal{D}} (r_{ui} - \mathbf{p}_u^T \mathbf{q}_i)^2 + \lambda \left(\sum_u \|\mathbf{p}_u\|^2 + \sum_i \|\mathbf{q}_i\|^2 \right) \mapsto \min_{\mathbf{p}_u, \mathbf{q}_i},$$

де $\mathbf{p}_u$ — вектор латентних ознак користувача u , $\mathbf{q}_i$ — аналогічний вектор для об'єкта i ,
 λ — сила регуляризації

Регуляризація потрібна для боротьби з перенавчанням — явищем, коли побудована модель добре пояснює приклади з навчальної вибірки, але погано працює на тестових прикладах. Регуляризація полягає в тому, що оптимізується помилка плюс деяка функція від параметрів (норма вектору параметрів). Це дозволяє обмежити розмір параметрів у розв'язку та зменшує ступінь свободи моделі.

Навчати параметри моделі будемо алгоритмом градієнтного спуску.

Візьмемо часткові похідні по кожній із змінних, що оптимізуються, та отримаємо прості правила для градієнтного спуску моделі:

$$\mathbf{p}_{u,j} = \mathbf{p}_{u,j} - \gamma (e_{ui} \mathbf{q}_{i,j} + \lambda \mathbf{p}_{u,j}), \quad \mathbf{q}_{i,j} = \mathbf{q}_{i,j} - \gamma (e_{ui} \mathbf{p}_{u,j} + \lambda \mathbf{q}_{i,j}), \forall j$$

де $e_{ui} = r_{ui} - \hat{r}_{ui}$ — помилка на даному тестовому прикладі, γ — швидкість навчання.

Алгоритм машинного навчання SVD++

Покращенням попередньої моделі є модель SVD++. Вона враховує користувачів, які оцінюють товари або тільки добре, або тільки погано; враховує товари, які кращі за інші (або більш прорекламовані), а також враховує загальний середній рейтинг по базі.

Тоді оцінка вподобання приймає вигляд:

$$\hat{r}_{ui} = \mu + b_u + b_i + p_u^T q_i,$$

де b_u — базові предиктори окремих користувачів, b_i — базові предиктори окремих об'єктів,
 μ — загальний середній рейтинг по базі

Модель SVD++ виглядає наступним чином:

$$J(\mu, b_u, b_i, p_u, q_i) = \sum_{(u,i) \in \mathcal{D}} (r_{ui} - \mu - b_u - b_i - p_u^T q_i)^2 + \lambda \left(\sum_u b_u^2 + \sum_i b_i^2 + \|p_u\|^2 + \|q_i\|^2 \right) \mapsto \min_{\mu, b_u, b_i, p_u, q_i}$$

Параметри будуть навчатися за такими правилами:

$$\begin{aligned} b_u &= b_u - \gamma(e_{ui} + \lambda b_u), & b_i &= b_i - \gamma(e_{ui} + \lambda b_i), \\ p_{u,j} &= p_{u,j} - \gamma(e_{ui} q_{i,j} + \lambda p_{u,j}), & q_{i,j} &= q_{i,j} - \gamma(e_{ui} p_{u,j} + \lambda q_{i,j}) \quad \forall j, \end{aligned}$$

де $e_{ui} = r_{ui} - \hat{r}_{ui}$ — помилка на даному тестовому прикладі, γ — швидкість навчання.

Вимірювання якості рекомендацій

Для поліпшення якості рекомендацій треба навчитися її вимірювати. Для цього алгоритм, навчений на одній вибірці — навчальній, перевіряється на іншій — тестовій. Запропоновано вимірювати якість рекомендацій за метрикою **RMSE**:

$$\mathbf{RMSE} = \sqrt{\frac{1}{|\mathcal{D}|} \sum_{(u,i) \in \mathcal{D}} (r_{ui} - \hat{r}_{ui}(\boldsymbol{\theta}))^2}$$

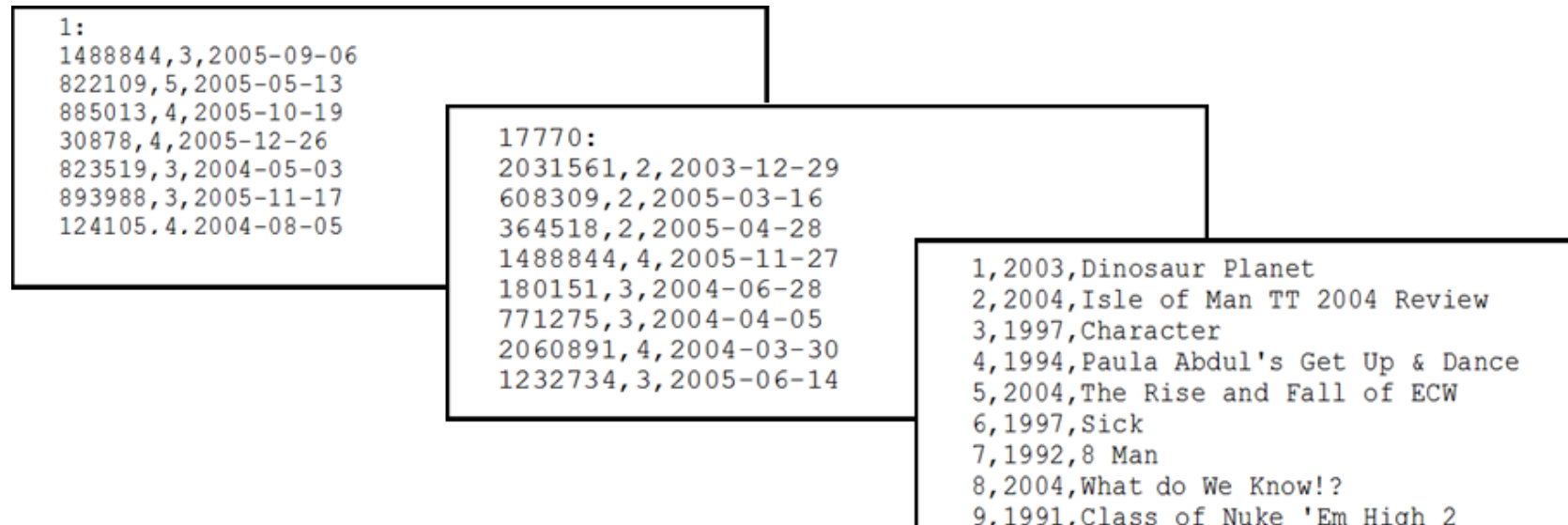
Це стандартна метрика для передбачення оцінки. Її недоліки:

- У кожного користувача своє уявлення про шкалу оцінок. Користувачі, у яких інтервал оцінок ширший, будуть більш впливати на значення метрики, ніж інші.
- Помилка в прогнозі високої оцінки має таку ж вагу, що і помилка в прогнозі низької оцінки.

Опис вхідних даних

В якості дослідних даних розглянемо датасет, що був запропонований на змаганні **Netflix Prize** у 2006 році:

- Навчальні дані (training data set) містять **100.480.507** оцінок, які **480.189** клієнтів поставили **17.770** фільмів. Кожна оцінка являє собою набір <номер клієнта, номер фільму, дата оцінки, оцінка>. Номери клієнтів і фільмів — цілі числа, оцінка — ціле число від 1 до 5 (нижча оцінка — 1, вища — 5). Таким чином, в середньому кожен клієнт поставив близько 200 оцінок, а кожен фільм отримав близько 5000. Кількість оцінок сильно варіюється: так, деякі фільми отримали всього 3 оцінки, а один клієнт оцінив понад 17.000 фільмів

Матриця оцінок вподобань

Складемо матрицю оцінок, яка матиме розмір **17.770 × 480.189** (кількість фільмів × кількість клієнтів). Щоб навчати наші моделі, приберемо половину оцінок із матриці довільним чином. Оскільки матриця має велику розмірність, демонструємо лише її частину:

	1	2	3	4	5	6	7
1	5	?	2	?	5	?	4
2	5	2	?	?	3	?	?
3	?	?	1	3	?	2	1
4	4	4	?	?	?	5	?
5	?	?	1	?	4	?	?
6	1	?	2	3	?	?	5
7	?	5	?	?	3	5	?
8	3	?	4	5	?	?	2
9	?	2	?	?	5	1	?
10	?	?	4	?	3	?	5

Розглянемо кожен з алгоритмів. В якості демонстрації порахуємо виділений елемент.

User-based та Item-based алгоритми

В рамках user-based алгоритму знайдемо міру схожості користувача №3 з іншими користувачами — попарну кореляцію між векторами оцінок фільмів від користувача №3 та вектором оцінок всіх інших 480.188 користувачів (враховуємо лише ті оцінки фільмів, які проставлені в обох користувачів) і скористаємося формулою зважування вподобань для користувачів — оцінка **3.9**:

	1	2	3	4	5	6	7
1	5	?	2	?	5	?	4
2	5	2	?	?	3	?	?
3	3.9	?	1	3	?	2	1
4	4	4	?	?	?	5	?
5	?	?	1	?	4	?	?

Item-based алгоритм шукає схожі між собою фільми за оцінками користувачів — попарну кореляцію між векторами оцінок від всіх користувачів фільму №1 та векторами оцінок всіх інших 17.769 фільмів. Використовуємо формулу зважування вподобань для об'єктів, отримуємо оцінку **4.4** — вподобання користувачем №3 фільму №1:

	1	2	3	4	5	6	7
1	5	?	2	?	5	?	4
2	5	2	?	?	3	?	?
3	4.4	?	1	3	?	2	1
4	4	4	?	?	?	5	?
5	?	?	1	?	4	?	?

Алгоритм SVD

r_{ui} — відомі оцінки з матриці вподобань R , яка має розмірність 17.770×480.189 .

В свою чергу P — матриця скритих ознак користувачів розміру $d \times 17.770$,

Q — скриті ознаки фільмів, розмір $d \times 480.189$, де d — величина низькорангового наближення і $d \leq \min(n, m)$.

Будемо варіювати величину d .

В прикладі розглянемо $d = 2$.

Одразу зауважимо, вектори латентних ознак p_u та q_i є строками матриць латентних вподобань P та Q відповідно.

Результати навчання параметрів:

```
Read 17770 users and 489189 films
Iteration 1:      RMSE=4.21306489635098
Iteration 2:      RMSE=4.18968548673874
Iteration 3:      RMSE=4.14335325525564
...
Iteration 1098492:  RMSE=0.9742745242478784
Iteration 1098493:  RMSE=0.9742694274828472
User features
user 1:      0.9542  0.7742
user 2:      1.3245  0.9823
user 3:      0.8096  0.8555
user 4:      0.2339  0.7811
user 5:      0.9095  0.6347
-----
Item features:
item 1:      0.8368  4.2511
item 2:      4.9101  0.6321
item 3:      1.3159  2.4454
item 4:      4.3130  0.8635
item 5:      1.7408  1.9205
-----
```

Шукана оцінка буде рахуватися так: $0.8096 * 0.8368 + 0.8555 * 4.2511 = 4.31428933$

	1	2	3	4	5	6	7
1	5	?	2	?	5	?	4
2	5	2	?	?	3	?	?
3	4.31429	?	1	3	?	2	1
4	4	4	?	?	?	5	?

Алгоритм SVD++

b_u , b_i та μ — базові предиктори.

Нагадаємо, що ці параметри взаємопов'язані, тому розраховувати їх будемо разом.

μ — це число, b_u — вектор довжиною 17.770,

b_i — вектор довжиною 480.189.

Результати навчання параметрів:

```
Read 17770 users and 489189 films
Iteration 1:  RMSE=3.92845291697284
Iteration 2:  RMSE=3.28481736445124
Iteration 3:  RMSE=3.14159530044051
...
Iteration 20390208:  RMSE=0.9280161117835789
Iteration 20390209:  RMSE=0.9280091123741253
mu: 2.54559533638261
User base: 0.7139 0.1626 0.7271 1.9097 -0.9677 ---
Item base: 0.8450 0.6593 0.2731 0.7328 0.0354 ---
User features
user 1: -0.9509 0.2792
user 2: 1.0220 1.2826
user 3: -0.5087 -0.8326
user 4: 0.1031 -0.4814
user 5: 0.6095 0.0557
-----
Item features:
item 1: -0.8368 0.2511
item 2: 1.1101 0.4120
item 3: -0.4159 -0.4073
item 4: -0.3130 -0.9115
item 5: 0.6408 1.2205
-----
```

Шукана оцінка рахується так: $2.5456 + 0.7271 + 0.8450 + (-0.5087) * (-0.8368) + (-0.8326) * 0.2511 = 4.3343143$

	1	2	3	4	5	6	7
1	5	?	2	?	5	?	4
2	5	2	?	?	3	?	?
3	4.334314	?	1	3	?	2	1

Порівняння результатів

Отже, оцінка, яку ставить користувач №3 фільму №1, відрізняється в залежності від алгоритму.

■ User-based :	3.9	RMSE = 1.203469
■ Item-based :	4.4	RMSE = 1.212423
■ Model-based SVD :	4.31428933	RMSE = 0.974269
■ Model-based SVD++ :	4.3343143	RMSE = 0.928009

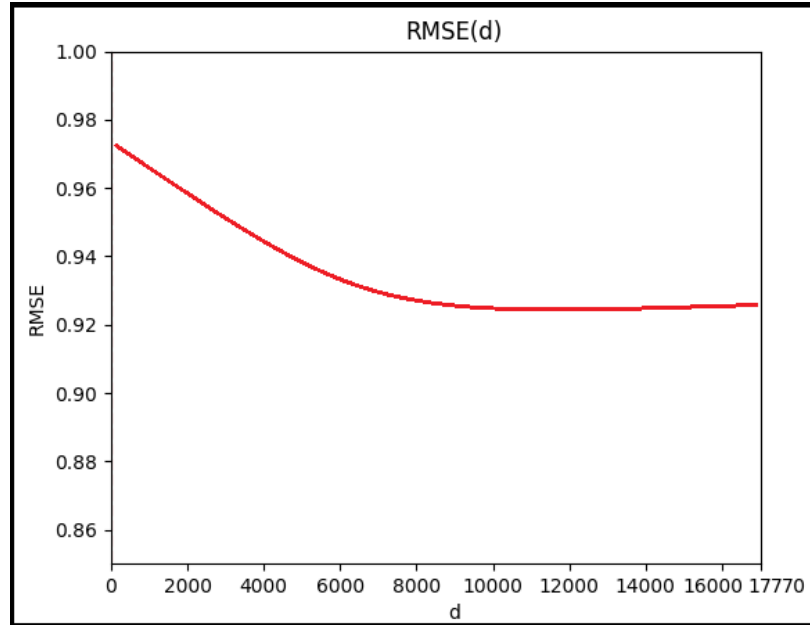
Як видно з результатів, алгоритм **SVD++** має найменший рейтинг **RMSE**.

Слід зазначити, якщо кількість користувачів і об'єктів занадто велика, кожна тисячна рейтингу **RMSE** має значення.

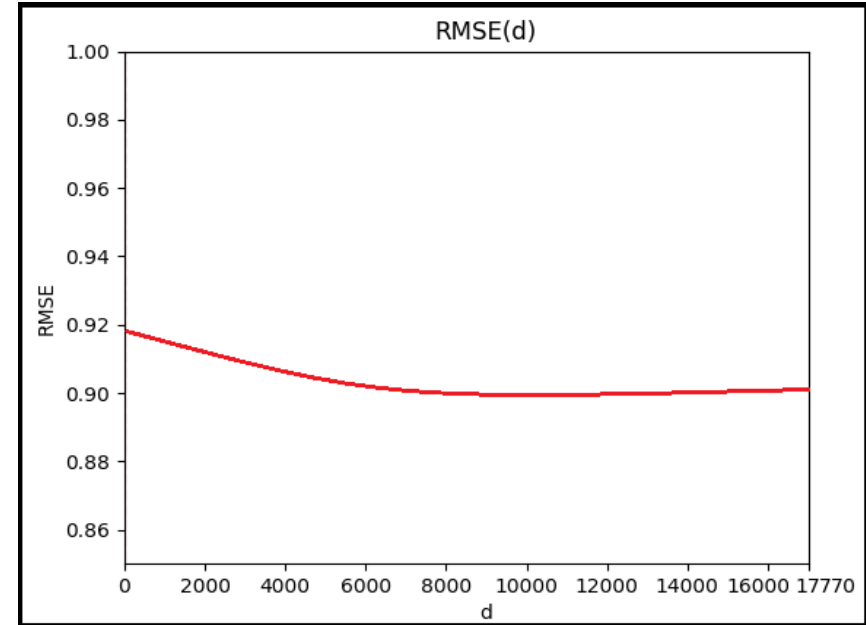
Наведемо залежності похибки **RMSE** від параметрів моделей.

Залежність RMSE від величини низькорангового наближення

На графіках наведена залежність значення **RMSE** від d — величини низькорангового наближення $d \leq \min(n, m)$, де $d \leq 17.770$.

Залежність **RMSE** від d для алгоритму **SVD**

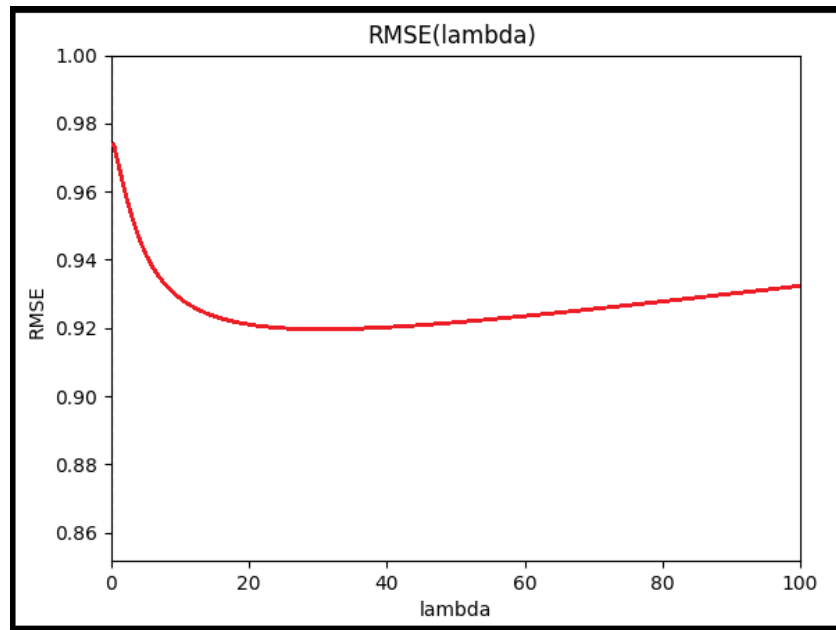

Залежність **RMSE** від d для алгоритму **SVD++**

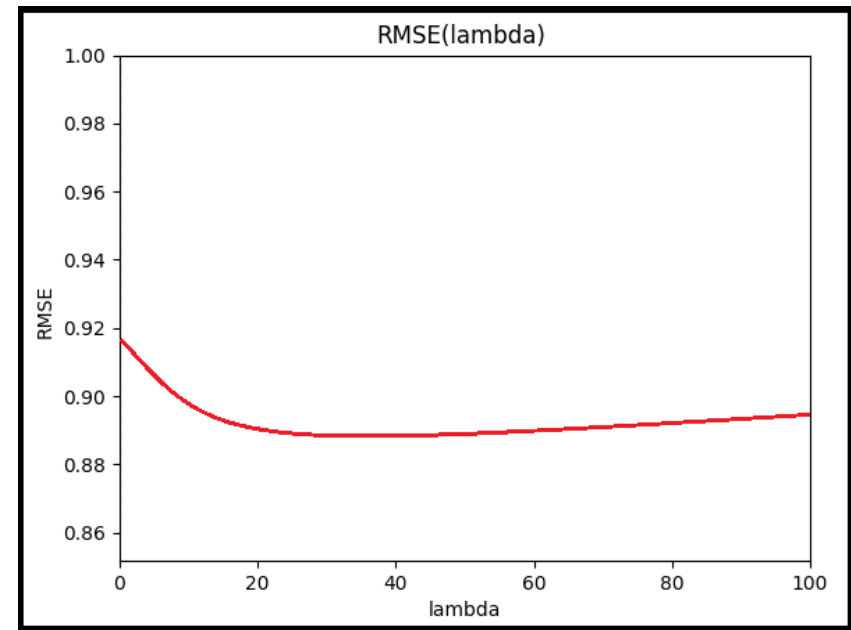
Така поведінка **RMSE** пояснюється тим, що найкращим низькоранговим наближенням, з точки зору середньоквадратичного відхилення, є деяке конкретне значення d , після якого похибка майже не змінюється. Якщо буде обрано потрібне d , час навчання параметрів зменшиться.

Залежність RMSE від параметра регуляризації λ

На графіках наведена залежність значення **RMSE** від параметра регуляризації λ .

Залежність **RMSE** від λ для алгоритму **SVD**

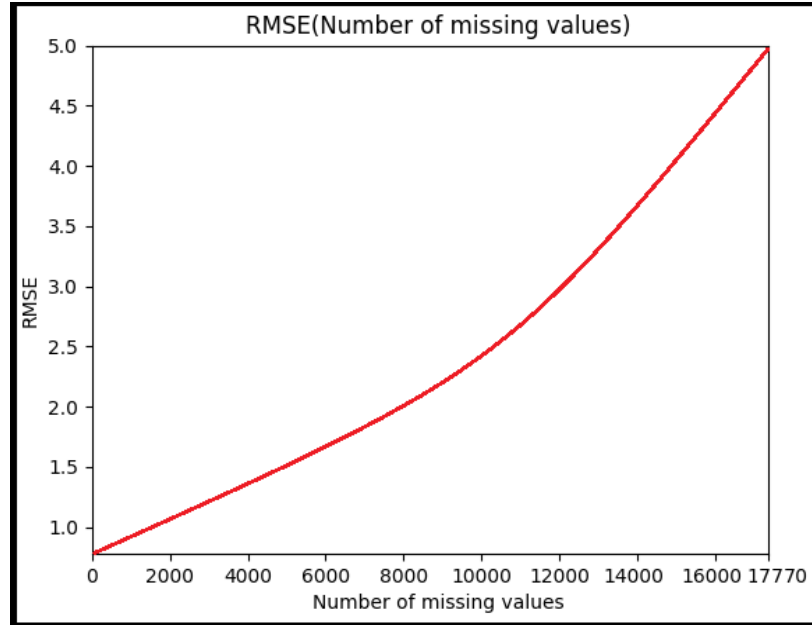

Залежність **RMSE** від λ для алгоритму **SVD++**

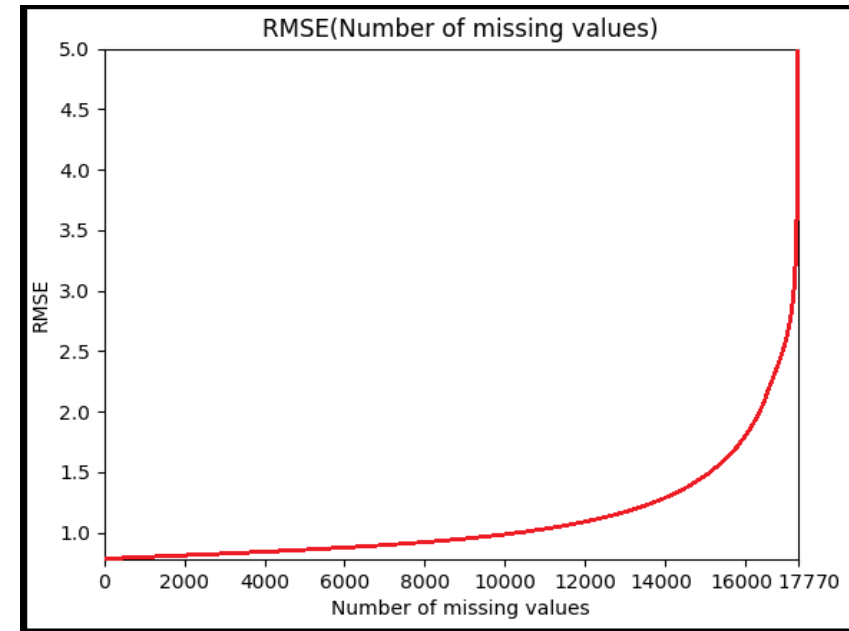
Очевидно, що при значенні $\lambda \approx 30$, похибка **RMSE** в нашому досліді має мінімальне значення. За графіком видно, що необхідно відповідально підбирати значення параметра регуляризації.

Залежність RMSE від ступеня розрідженості матриці

На графіках наведена залежність значення **RMSE** від ступеня розрідженості матриці вподобань для **memory-based** та **model-based** алгоритмів:

Залежність **RMSE** від кількості відсутніх значень в матриці вподобань за **memory-based** алгоритмом

Залежність **RMSE** від кількості відсутніх значень в матриці вподобань за **model-based** алгоритмом

Такий результат є передбачуваним, адже алгоритми SVD та SVD++ покликані боротися з тим, щоб відсутність більшості оцінок не так суттєво впливала на якість передбачення вподобань користувачів.

Висновки

- Проаналізовано базові поняття та підходи до побудови рекомендаційних систем
- Розкрита проблема колаборативної фільтрації
- Наведено дослідні дані, описано і програмно реалізовано алгоритми навчання memory-based та model-based моделей
- Продемонстровано процес підрахунку оцінки вподобання конкретним користувачем конкретного фільму за всіма колаборативними алгоритмами
- Проаналізовано залежності похибки передбачення від алгоритму та його параметрів

Перспективи подальших досліджень

- Впровадження додаткових методів групування користувачів та об'єктів за їх описами — кластеризація
- Пошук способів імплементації предикторів в моделі машинного навчання, що відповідають за час та дату виставлення оцінок користувачами.

Дякую за увагу!
